

Patthelyzet a Rádiózenekarnál

Örülünk, hogy élünk?

– beszélgetés Andrásy Pállal, a Rádiózenekar egyik koncertmesterével és a Zenekari Tanács elnökével –

– *Jelen pillanatban sajnos munkájának nem a szakmai oldala iránt kell érdeklődnöm. tehát nem koncertmesteri teendőiről kérdezem. Mint a Zenekari Tanács elnökének vannak-e konkrétan körvonalazott feladatai, esetleg „munkaköri leírása”?*

– A Zenekari Tanács a Rádiózenekar legfőbb szakmai érdekvédelmi szerve, bár ez mind a mai napig nem legalizált, hiszen a zenekarnak nincs még kidolgozott szervezeti és működési szabályzata. Ezt a testületet a Kollektív Szerződés nem is említi; leginkább a más munkahelyeken működő Üzemi Tanácshoz lehet hasonlítani. Miután azonban jogilag ez a testület nem létezik, kissé ad hoc jelleggel működik: amikor a munkáltató figyelembe óhajtja venni a véleményét, javaslatait, akkor van dolga, ha a munkáltató másképp dönt, akkor olyan, mintha nem is létezne.

– *Ez akkor azt is jelenti, hogy itt nem működik (vagy csak nagyon limitáltan működik) az érdekvédelem?*

– Csak annyira, amennyire az egész országban. Általában ugyanis az emberek rettegnek egzisztenciájukért, állásukért. Nálunk is így van. A szakszervezetek alig-alig tudják érvényesíteni a munkavállalók érdekeit, mi pedig „megtisztelve” érezzük magunkat, ha kikérik és főleg ha figyelembe veszik a véleményünket.

– *Ilyen monopolhelyzetben érezhetik magukat a munkaadók? Általános jelenség, vagy itt a Rádiózenekarnál ennek valami specifikus oka van?*

– Nem tudom, hogy más zenekaroknál ez hogy működik, de nálunk van egy bizonyos oka ennek a vezetési stílusnak. Egyfolytában azt próbálják elhithetni velünk, hogy végveszélyben van a Rádió és nagyszerűen tudna működni akár a művészegyüttesek nélkül is. Mi valójában itt fölösleges luxus vagyunk; valóban van a muzikusok jelentős részében egy félsz és megrettenés, hogy örüljenek, hogy élnek és státuszuk van.

– *Milyen jövő körvonalazódik az együttes számára?*

– Messze nem olyan optimista, mint amilyenre a zenekar művészi rangja alapot adhatna és amilyenre éppen az utóbbi időszakban a magyar zenei életben betöltött szerepe alapján jogosult lenne. Itt elég nagy az ellentmondás, éppen most, amikor Vásáry Tamás irányításával telt házak előtt játszik a zenekar, újból vannak rádió- és lemezfelvételek és még egy-egy külföldi turné is akad. A szakma, a kritikusok, közönség részéről rengeteg visszajelzés érkezik, hogy a zenekar művészileg fölfelé ívelő szakaszban van. Ezzel semmiképpen nem tudom összhangba hozni ezt a pesszimista jövőképet, hogy bármikor megszüntethetik az együtteseket és merő jóindulatból a költségvetés köldökzsinórján lógunk. A veszélyt valószínűleg érezzük, mióta egyszer már valóban megfogalmazódott, és a Rádióban el is hangzott a teljes körű elbocsátás gondolata. Kellemesen érintett minket akkor az a nagy felhördülés, amivel a közvélemény reagált erre a hírre.

– *Mióta látja el ezt a társadalmi funkciót?*

– Ez a második ciklus, amikor újválasztott a zenekar. Ez egy kétfordulós titkos szavazással, tehát teljesen demokratikusan választott, öttagú testület, és az öt ember saját maga közül választja meg az elnököt és alelnököt.

– *Az öttagú testület létét ki kezdeményezte?*

– A zenekar akart egy olyan szakmai grémiumot, amelyik minden hivatalos fórumon, a legmagasabb szinten is képviselni tudja a zenekar érdekeit és kisebb létszámánál fogva mozgékonyabb, inkább tárgyalóképes, mint mondjuk egy szólamvezetői testület, amelynek 40-50 tagja van. Ezen kívül kompetens szakmai kérdésekben is, szemben a kimondottan szociálpolitikai irányultságú szakszervezetekkel.

– *Ez az öttagú testület milyen viszonyban van a szólamvezetői testülettel valamint a művészeti főtittkárrel?*

– A szólamvezetői testület azóta nemigen funkcionál, amióta zenekari tanács van, mert az együttest sokrétűen képviseli és a feladatokat ellátja ez az öt ember.

– *Ez a zenekari tanács más, mint az előző ciklusban megválasztott testület?*

– Más. Volt olyan kolléga, aki nem vállalta a további megbízatást. Értelmetlennek tartotta a munkát egy szélmalomharcban, ahol azt sem lehetett egy egész ciklus alatt elérni, hogy legalizálják a testületet. Bennem is felmerült mindez, de a zenekar annyira igényli ezt a fajta képviseletet, hogy nem lehetett feladni.

– *Mégis melyek azok a témák, azok a problémák, amiben jobban tudnak mozdulni?*

– Megkérdezik a véleményünket a zenekarnál megforduló vendégkarmesterek, vendégművé-

szek kvalitásait illetően, a meglehetősen ritkán adódó fizetésemelések ügyében, zenekaron belüli személycserék esetében.

– A zenekar sorsát illetően is? Átszervezés, elbocsátás esetében is kikérik a véleményüket?

– Elbocsátás nemigen szokott lenni, csak a lejárt szerződéseket esetleg nem hosszabbítják meg, illetve kordedvezményes nyugdíjazás fordult elő. Ezekben az esetekben is megkérdezték a véleményünket. A döntést persze nem mi hoztuk; valóban csak a saját és a zenekar véleményét nyilváníthattuk ki. Ez érthető, hiszen nem mi adjuk a pénzt a zenekar működtetéséhez.

– És arról a pénzről születik-e közös döntés, amit a zenekar kap szponzoroktól, vagy turnékon?

– Ez az, amibe semmilyen betekintésünk nincs.

– Nem is hiányolják?

– De igen, és annak idején, amikor a zenekari tanács létrejött, saját működési szabályzatunkba bele is vettük, hogy nekünk, mint az együttes legfőbb szakmai szervének, legyen betekintésünk mindenbe, így a finanszírozási kérdésekbe is. Ide tartoznak a külföldi utak és a szolgáltatón kívüli haknik is. Ennek ellenére ez nem így alakult.

– Nem alakult ki bizalmi válság emiatt Önök között és azok között, akiknek van betekintésük és nem engedik, hogy Önöknek is betekintésük legyen?

– Bizalmi válság még nem, de erős már a gyanakvás.

– Nem valósulhat meg az, hogy ezeket a dolgokat olyan ember tartsa kézben, akiben az együttes megbízik?

– Elég régóta dolgozom itt, de még egyetlen egy menedzser, igazgató esetében sem működött ez ilyen módon. Érthető is, hiszen ezeknek a vezetőknek a munkáltatót kell képviselniük, akinek viszont nem feltétlenül az az érdeke, hogy a kártyáit kiteregesse. Most, amikor a sajtóból is mindenki megtudhatta, hogy a Parlament megszavazott 408 millió forintot egy évre a Rádió művészegyütteseinek támogatására, mindenki fellélegzett a jó hír hallatán. Semmit nem tudunk a pénz további sorsáról; a művészeti főtítkár

szerint ez a pénz még meg sem érkezett a Rádió számlájára. Hogy ebből ki mennyit kapott és milyen alapon, fogalma nincs közülünk senkinek. Azt tudjuk, hogy a Rádióban szerény bérfejlesztésre került sor, ezen belül az együttesek lényegesen kevesebbet kaptak a rádiós átlagnál arra való hivatkozással, hogy a mi fizetéseink magasabbak voltak a rádiós átlagbérnél.

– És mit mondanak Önök öten a tagoknak, amikor azok tudni szeretnék, mi történt, vagy éppen dühösek amiatt, ami történt?

– Ezt inkább szakszervezeti kérdésnek érezzük, de egyik testület sem tud semmit sem tenni. Az indoklás mindig a Rádió katasztrofális anyagi helyzetére hivatkozik.

– Van olyan ellenszolgálat – turné, jó munkakörülmény vagy hasonló –, ami ellensúlyozza ezeket a kellemetlenségeket? Vagy a művészeti főtítkár olyan szinten képviseli itthon és külföldön a Rádiózenekar érdekeit, hogy nem érdemes erőszakosabban fellépni az elhallgatott információk miatt?

– A művészeti főtítkárt a zenekar adminisztratív vezetésével bízták meg, amikor megszűnt az a vezetői poszt, amely minden zenei együttes igazgatását ellátta. (Most lehet, hogy visszaállítják az ügyvezető igazgatói státuszt.) És ahogy egy labdarúgó szövetségi kapitány sem lehet soha elég jó, úgy egy művészeti főtítkárrel szemben is mindig nagyobb az együttes elvárása, mint ami éppen adott. Jelenleg is ez az állapot, a zenekar nincs megelégedve a művészeti főtítkárrel. Ez az együttes adminisztratív menedzselését illeti. Ugyanakkor a művészeti irányítással Vásáry Tamás személyében a túlnyomó többség elégedett; ő nagy nyeresége a zenekarnak és a magyar zenei életnek is.

A lehetséges alternatívákról nincs tudomásunk, nem ismerünk olyan embert, akiről biztosan tudnánk, hogy a menedzselést jobban végezné. Ez egy új, sokirányú képzettséget és szakképesítést igénylő szakma, amire a legutóbbi időkgig szakemberképzés sem folyt. Szükségesek hozzá továbbá olyan emberi tulajdonságok is, amelyek jelen pillanatban a mi esetünkben nem adot-

tak. Mindezzel együtt a munkáltatónak és Vásáry karnagy úrnak más a véleményük: ők tökéletesen jónak tartják a jelenlegi megoldást.

– Ez az oka a tagság béketűrésének is? Ennyire respektálják és tisztelik Vásáry Tamást?

– Igen. Nagyon szeretnénk, hogy ő itt maradjon. És ha az ő maradásának ez feltétele, akkor ezt tudomásul vesszük.

– Ez így elhangzott?

– Társulati ülésen áttételesen elhangzott a 96-os németországi turné után. Az ottani problémák miatt magasra csaptak az indulatok és a zenekari közvélemény egyértelműen a menedzsert hibáztatta, munkáját általában sem tartotta megfelelőnek. Az ezt követő társulati ülésen már pályázatot akart közzétesetni az együttes új menedzser keresésére. A vezetőség azonban kifejtette, nem hiszik, hogy van ennél ideálisabb megoldás.

– Meddig feszíthető ez a húr?

– Nem tudom. A muzsikusok számára a legdöntőbb, hogy érezzék: szükség van a munkájukra, sikerük van, felkéréseik, élő szerződéseik vannak, bizhatnak abban, hogy Vásáry karnagy úr továbbra is együtt kíván működni velük. Így időlegesen figyelmen kívül tudják hagyni a kellemetlen dolgokat.

– Kulcsfigura tehát Vásáry Tamás személye – ha valamilyen oknál fogva ő innen elkerülne, nagy valószínűséggel felszínre törnének az indulatok.

– Az bizony tragédia lenne. Pillanatnyilag ő a kulcsa az együttes eladhatóságának és a sérelmek ad acta tételének. De ma már nem lehet lemondani a megfelelő menedzselésről: akkor, amikor nagy múltú zenekarokat sodorhat félre vadozatú, professzionálisan módon menedzselte társulat, nem lehet egy vezetőnek azt sulykolni a Rádiózenekarba, hogy örüljünk, hogy élünk. Nem, ellenkezőleg: mi nemcsak itthon, de az egész világon is a legjobbak vagyunk! Ahogy számos példa bizonyítja, előbb-utóbb már mások is ezt mondják, végül mindenki elhiszi. És máris táblás házak előtt játszunk.

*

Teltházak és félházak

– beszélgetés Kollár Bélával, a Magyar Rádió Szimfonikus Zenekarának oboaművészevel az együttesnél kialakult helyzetről, múlttól, jelenről és a bizonytalan jövőről –

– Ön, aki a Rádiózenekar Zenekari Tanácsának egyik elnöke, milyen feladat(ok)ra kapott annak idején megbízatást és mennyire áll módjában ellátni ez(eke)t a feladato(ka)t?

– Múlt év decemberében, tíkos szavazással öttagú testületet választott a zenekar. Feladatuk kettős: egyrészt a munkáltató felé képviseli a zenekar érdekeit, ennek elnöke Andrassy Pál koncertmester. Ugyan ez az öt tag másik funkciójában pedig a Budapesti Szimfonikus Zenekari Egyesület elnöksége. Ennek elnökévé választottak engem. Az Egyesület jogilag biztosított formák és keretek között tud működni, de természetesen függ valamennyire a munkáltató jóindulatától. Ha ez a viszony rendben van, ki lehet alakítani a megfelelő mozgásteret, meg lehet teremteni a pénzkereseti lehetőségeket. A Zenekari Tanács azonban egy nem létező jogi kategória. Ezért van az, hogy ha a munkáltató akarja, akkor figyelembe veszi a véleményét, ha nem akarja, nem.

– Nem úgy van, hogy a Zenekari Tanács funkciója az üzemi tanácsokéhoz hasonlít?

– Csak hasonlít, mivel művészeti oldalról megfogalmazódó kérdésekben is képviseli a tagságot. Minden zenekarban van valamilyen képviselő, amit a tagság választ, és valamilyen tanácsadói jogkörrel rendelkezik a munkáltató felé.

– A munkáltató tehát nem tudja megakadályozni a testület létét, de teljesen jogon kívülre tudja helyezni?

– Így van. Ezért aztán felmerült az ötlet, hogy a Zenekari Tanács alakuljon át Üzemi Tanácsná, aminek vannak azért jogosítványai és akkor közvetlen kapcsolatba kerülhet a munkáltatóval. Másik lehetőség az új szervezeti-működési szabályzat lét-

rehozása, ami évek óta húzódik. Ígéretet kaptunk, hogy, ez rövidesen életbe lép, amelyben a munkáltató elismeri és megfelelő jogokkal ruházza fel a Zenekari Tanácsot. Ebben az esetben nem szükséges Üzemi Tanácsná alakulnia.

Itt és más zenekaroknál is működött szőlamvezetői tanács, de ezt a vezetést negligálta. Most van ez a lényegesen mozgékonyabb, öttagú tanács, amelyet még ratifikálni kell.

– Van-e lehetőség legalább arra, hogy a zenekart érintő dolgokról ez az öt ember megfelelően informálódjék?

– Lehetőség bizonyára van, de szeretnénk rendszeresen és több információt kapni, mert nem lehet állást foglalni vagy véleményt mondani, amikor azt sem tudom, hogy mit nem tudok. Éppen ezért nagy várakozással tekintünk az új zenekari vezető kinevezése elé, amely az elkövetkező hónapokban lesz esedékes.

– Ez a múlt év őszi szavazásának eredménye?

– Igen, az akkori Zenekari Tanács a tagság kérésére szavazást tartott. Az eredményt tudomásul vette a felsőbb vezetés és megígérte, hogy fél év elteltével megpályáztatja ezt a posztot. Remélhetően az ebben az összetételében mindössze néhány hónapja működő Zenekari Tanács harmóniában tud majd működni a leendő új vezetéssel. Mindkét fél részéről fel kell ismerni ugyanis, hogy az érdekek ugyan ütköznek bizonyos pontokon, de valahol azért egybeesnek. Bízunk a felsőbb vezetés bölcsességében, hogy helyesek lesznek a feltételként megszabott pályázati kritériumok, a kiírás eljut a potenciális jelöltekhez, és hogy minél több megfelelő pályázat közül választhatjuk ki azt a személyt, aki nem-

csak a felsőbb elképzeléseket hajtja végre, hanem a másik irányba is tud közvetíteni. Biztosak vagyunk abban, hogy az elbíráláskor igényt tartanak majd a mi véleményünkre is. Egy olyan ember, aki erre a posztra temett, egyaránt élvezhetné a munkáltató és a munkavállalók bizalmát.

Egy ilyen, ideálisan nyugodt helyzetben aztán lehetne művészi munkával foglalkozni. Ehhez természetesen szükség lenne a viszonylagosan gondtalan megélhetést biztosító anyagi háttérre is; a fizetések-ből ez nálunk sem megvalósítható. Feltétlenül szükség van tehát arra, hogy az Egyesület minél több mellékkeresetet tudjon biztosítani, lehetőleg nívós munkával, tisztességesen megfizetve, nem pedig kizsigerelve a muzsikásokat. Csak így érhető el, hogy idő előtt ne menjenek tönkre a művészek, jókedvűen muzsikáljanak. Bízunk abban, hogy a vezetés ezután is segíti ebben az Egyesületet és felismeri létének, munkájának szükségességét.

– Mit vár a Zenekari Tanács az öt megválasztóktól?

– Elsősorban okos ötleteket, észrevételeket.

– Megítélése szerint hányan vannak a zenekarban, akik távlatokban tudnak, mernek gondolkodni és nemcsak egyik napról a másikra élnek?

– A zenészképzésből köztudottan kimaradnak egyéb, az élet más területein szükséges alapismeretek. Ez egy speciális pálya, ahol nem kell írni, olvasni, beszélni. Ezért sok más pályához képest nehezebb szellemileg talpon maradni. Ha egy muzsikos nem tájékozódik kellőképpen a világ dolgairól, könnyen nagyon kiszolgáltatott helyzetbe kerül. Sokan belerokkannak, belefásulnak, gondolkodni sincs erejük. Nem is csoda, hiszen szűkre van szabva a

zenekari muzsikások élettere: szigorúan beosztott idő, mindenkihez való alkalmazkodás, az önállóság teljes hiánya, naponta több órás üldögélés mesterséges fényben, rossz levegőben. Vannak azonban olyanok is, akik felül tudnak ezen emelkedni; mással is foglalkoznak a zenén kívül, évtizedek múltán is gyönyörködnek a muzsikában, időt szakítanak egy kis mozgásra, megőrzik fiatalságukat. Ilyen típusú például az egykor mellettem ülő Bikfalvy Ádám, aki a hosszú pauzák alatt sok-sok érdekes dolgot mesélt nekem irodalomról, művészetekről, nyelvekről.

– Ezek szerint Önnek is marad ideje, energiája másra figyelni?

– Mindig is sok minden érdekel; általános iskolás koromban zongoráztam, fociztam a Fradiban, matematika-fizika szakos gimnáziumba jártam és akkor kezdtem el oboázni is. Négy év múlva már a Zeneakadémián voltam. A zenekari munka mellett óriási élményt jelentett és jelent most is a Magyar Rádió Fúvósötösében olyan kiválóságokkal együttműködni, mint Drahos Béla, Veér István, Keveházi Jenő és Vajda József. A Budapest Sinfonietta szervezésében és a vállalkozásaimban szerzett tapasztalataim, ismereteim megkönnyítik az előadói munkámat, ami – reményeim szerint – hasznos lehet a zenekar számára is.

– Milyen a zenekar hangulata?

– Felemás. Nem szerencsés ugyanis az együttesbe a megtűrttség érzését plántálni még akkor sem, ha egyetlen zenekar sincs olyan teljes körű biztonságban, mint régen. Ez a helyzet idegessé és feszültté teszi az embereket. A cinizmussal pedig nincs mit kezdeni és sokszor sértően hat. Most külön csalódás tette még inkább fásulttá a tagságot. Az év elején ugyanis (és nem alaptalanul) azt reméltük, hogy a költségvetésből megszavazott támogatás el-

osztásakor fizetésemelésre is futja. A dolgok nem a várakozásoknak megfelelően alakultak. Lesz ugyanis egy kis fizetésemelés, de még ez sem tölti el kirobbanó lelkesedéssel a muzsikásokat, hiszen a 20%-os rádiós átlag helyett nekünk csak 14% jut.

Jó és megnyugtató viszont, hogy a Vásáry koncerteken mindig telt házak előtt, nagy sikerrel szerepelünk; sőt, még a nyilvános főpróbára is megvesznek minden jegyet. Megoldatlan viszont, hogy bármilyen más karmesterrel jó, ha félházzal játszottunk.

– Nem indukálhat ez még olyan közvéleményt is, hogy a Rádiózenekar csak egyetlen karmesterrel jelenthet ütőképes előadó-művészi gárdát?

– Ez veszélyes dolog és a zenekari propaganda – ügyetlenségéből vagy valamilyen koncepció folytán – éppen ezt sugallja. Nem is olyan régen, az egyik legjobban foglalkoztatott magyar karmester hangversenyén mindössze 13 fizető néző ült a teremben. Ugyanakkor a karmester más koncertjein, amikor nem is a Rádiózenekar szintjén lévő együttesekkel szerepel, normális telítettségű a nézőtér. Ő maga kérdezte, hogy a Rádiózenekar csak ennyit ér?

Más esetben kiváló külföldi karmester vezényelt a Zeneakadémián, jó volt a műsor, majdnem telt ház volt, és egy koncertrendezéssel foglalkozó kolléga tette szóvá, hogy nem volt elég szórólap. Az volt erre a válasz, hogy ennyire volt pénz. Még arra sem figyeltek, hogy a plakáton feltüntetett, eléggé ismeretlen szerző neve mellett legalább születési és halálozási dátumát feltüntessék. Jó lett volna pedig, ha a közönség időben jobban el tudja az illetőt helyezni és a hangverseny előtt ne tegyék fel azt a kérdést, hogy „Mondd milyen, meghallgatható ez a mű? Ez valamilyen kortárs szerző?”. Megfelelő információk birtokában, idegenkedés nélkül talán még

többen beültek volna a koncertre, aminek egyébként így is óriási sikere volt.

A profizmus idejét éljük, nincs helyük az amatőröknek. Tudjuk, hogy mi mindennel lehet egy sikert elősegíteni, vagy valakit megbuktatni. Sok esetben – sajnos – másodlagos a művészi produkció. Íme egy példa: mikor kell például felgyújtani a villanyt? Lehet akkor, amikor a karmester ötödször hajol meg és akkor is, amikor még csak másodszor. A közönség pedig egyformán tapsolt. rengeteg olyan dolog van, amivel a közönséget egyik vagy másik irányba lehet „terelgetni”. Annak idején az Állami Hangversenyzenekar élén ott volt Ferencsik János, aztán hosszú ideig Kobayashi. Mindkettő nagyszerű, népszerű karmester volt, de mellettük mindig másik karmester is dirigálta őket és akkor is volt telt ház és siker (természetesen nem feltétlenül akkora, mint vezetőjükkel).

Kell, hogy legyen valaki, akinek ez és ehhez hasonló feladata van, és – magától értődően – akinek a működéséhez a feltételek adottak. Lényeges a műsorválasztás is, különben tekintélyes nagyságrendű publikumot lehet elveszíteni, illetve nem megnyerni.

Pernye András mondta még annak idején, hogy Budapesten kb. 20.000 ember jár koncertre, ezek nagy része sznob, akikre azonban nem szabad haragudnunk, mert ők tartják el a hazai zenei életet. Ez a réteg akkor érzi jól magát, ha telt ház van és nem szeret 14. fizető nézőként a széken ülni.

Egyelőre örülni kell annak, hogy a hangversenyek egyik része ilyen népszerűséget és elismerést hoz, hogy kialakult a rajongóknak egy népes és lelkes tábora. Nem szabad azonban elfelejtenünk arról, hogy a feladat másik része megoldásra vár.

Tóth Anna